

Paktsteologi og Dispensasjonalisme

- Utfoldelsen av Guds frelsesplan

Paktsteologi og Dispensasjonisme

- Teologiske tema kan klassifiseres i tre kategorier
- 1. Sannheter en må tro for å være en Kristen – *Frelsesrelaterte sannheter!*
- **2. Sannheter en bør være enige i for å kunne ha fellesskap i en lokal forsamling – *Viktige sannheter med praktiske konsekvenser!***
- 3. Sannheter som er en slik karakter at de hverken har frelsesmessige eller særlig praktiske implikasjoner – *Sannheter med liten praktisk konsekvens.*

Paktsteologi og Dispensasjonisme

- Temaet «Paktsteologi og Dispensasjonisme» har ofte tilhørt «Kategori 2» (mest på grunn av «alt som følger med» å ha det ene synet fremfor det andre), men i mange forsamlinger (eks. Godt Håp) lever forskjellige/differensierte syn side om side.
- Finnes flere forskjellige modererte syn av både paktsteologi og dispensasjonisme (f.eks. progressiv dispensasjonisme), men det er kun hovdetrekkene i de to hovedsynene som blir presentert her.

Hva er Paktsteologi?

- Ofte kalt «erstatningsteologi» av de som holder til dispensasjonalisme/husholdningslære
- Ofte assosiert med Reformert lære
- Ble formulert på 1500-1600 tallet, men innholdet strekker seg tilbake til enkelte kirkefedre fra det 3. århundre.
- Augustin nøkkelperson for å etablere paktsteologi som rådende kirkesyn.
 - Merk at Augustin var til en viss grad i opposisjon til «dispensasjonalistisk» endetidssyn pga. hans frykt/skepsis for en «kjødelig fest som skulle vare i 1000 år».
- Tre pakter: En frelsepakt, en gjerningspakt, og en nådepakt.

Paktsteologiens tre pakter

Frelsespakten

- Mellom Faderen og Sønnen
- Før skapelsen

Gjerningspakten

- Mellom Gud og Adam
- Fra skapelsen til syndefallet

Nådepakten

- Mellom Gud og mennesket
- Fra syndefallet til dommedag

Frelsespakten

- Mellom Gud Faderen og Gud Sønnen.
- Ble inngått fra evighet av, før verdens grunnvoll ble lagt.
- Sønnen lovet Faderen å frembringe frelse ved å dø på korset
- Faderen lovet Sønnen at Sønnen skulle være Frelseren og hodet for menigheten (de frelste).
- Louis Berkhof om frelsepakten: , “The covenant of redemption may be defined as the agreement between the Father, giving the Son as Head and Redeemer of the elect, and the Son, voluntarily taking the place of those whom the Father had given Him.”

Gjerningspakten

- Mellom Gud og Adam
- Var gjeldende fra skapelsen til syndefallet
- Adam ble “testet”, og dersom han hadde bestått testen, hadde han fått evig liv som belønning.
- Utdrag fra Westminster Confession: “The first covenant made with man was a covenant of works, wherein life was promised to Adam, and in him to his posterity, upon condition of perfect and personal obedience.”

Nådepakten

- På grunn av Adams fall og brudd med gjerningspakten, inngikk Gud en ny pakt med mennesket.
- Vilkårene endret i «nådepakten»
- Gud lover frelse gjennom tro på Jesus
- Mennesket aksepterer Guds «vilkår» i tro, og lover i gjengjeld å leve et liv i tro og lydighet

Nådepakten

- Utdrag fra Westminster Confession: “Man by his fall having made himself incapable of life by that covenant, the Lord was pleased to make a second, commonly called the covenant of grace: wherein he freely offered unto sinners life and salvation by Jesus Christ, requiring of them faith in him, that they may be saved, and promising to give unto all those that are ordained unto life, his Holy Spirit, to make them willing and able to believe”
- Louis Berkhof om «nådepakten»: [The covenant of grace is] «that gracious agreement between the offended God and the offending but elect sinner, in which God promises salvation through faith in Jesus Christ, and the sinner accepts this believingly, promising a life of faith and obedience.»

Nådepakten

- Begynte med Adam (eller Abraham), og fortsetter inntil Kristi gjenkomst/ dommedag
- Henger tett sammen med «Frelsespakten», men er kronologisk brutt opp av «gjerningspakten»
- Alle andre «pakter» beskrevet i Bibelen inngår i «nådepakten», og de forskjellige paktene (Abrahamspakten, Sinaipakten osv.) er Guds progressive åpenbaring av den samme «nådepakt»
- De som gjennom tro får del i «nådepakten» blir en del av Guds ene folk; Menigheten, som er det sanne Israel.

Nøkkelforutsetninger

- Èn pakt siden syndefallet: Nådepakten (alle andre GT pakter inngår i denne og er gjeldende i dag, også Sinaipakten!!!!)
- Ett folk som tilhører Gud: Menigheten, det sanne Israel
- Menigheten = Israel
- En ser profetier gjennom nådepaktens linse
- En forstår det Gamle Testamentet i lys av det Nye Testamentet... mer om dette seinere!
- Typologiske tolkninger av det Gamle Testamentet
- Mange løfter gitt i GT (til f.eks. Israel) er oppfylt i Kristus

«Styrker» med Paktsteologi

- Frelsesbudskapet står klart i sentrum: Mennesket kan få fred med Gud ved å tro på Jesus Kristus og på den måten arve evig liv og bli en del av Guds folk!
- En unngår «idolisering» av Israel og Jødefolket.
- Tradisjonelt sett har paktsteologer forsvart og proklamert Skriftens autoritet og Guds ære.

«Svakheter» med Paktsteologi

- Det er høyst diskutabelt hvorvidt en burde forstå Bibelhistorien ut ifra de tre paktene som paktsteologer foreslår. Det er i det hele tatt diskutabelt hvorvidt en kan kalle de tre «paktene» for «pakter» basert på det Bibelske tekstgrunnlaget.
- Det Nye Testamentet har ikke tolkningsprioritet over det Gamle Testamentet (En kan ikke/burde ikke «omtolke» GT tekster basert på NT tekster).
- Menigheten blir aldri presentert som «det nye Israel» i NT.
- Menigheten eksisterte ikke i GT, den ble grunnlagt på Pinsedag.
- Sinaipakten (Moseloven) er ikke en del av «nådepakten», og ikke gjeldende i dag. GT paktene er ikke en pakt, men flere pakter med forskjellig innhold og oppfyllelse.
- Paktsteologer setter likhetstegn mellom omskjærelse og barnedåp.

Hva er Dispensasjonisme?

- Ofte kalt «husholdningslære» eller «tidshusholdningslære»
- Ordet dispensasjonisme stammer fra οἰκονομία (oikonomia), som er et sammensatt ord av «husholdning» og «lov/orden»
- Ble formalisert av John Nelson Darby, C.I. Scofield, og Lewis Sperry Chafer.
- Seinere nyansert/moderert av Charles C. Ryrie og John Feinberg.
- Popularisert i Norge av bl.a. Jon Aurebekk, Adolf Bjerkreim og A. Helseth-Dyrseth.
- Var gjeldende syn blant kirkefedrene i de første århundrene etter Kristus, men pga. Augustins innflytelse forsvant læren gradvis vekk i den vestlige kirke.

De forskjellige tidshusholdninger

- Gud handlet med mennesker forskjellig på forskjellige tidspunkt i historien
- Man kategoriserer hver enkelt periode som en tidshusholdning (eks. fra Skapelsen til fallet, eller fra Abraham til Moses)
- Det er uenigheter om hvor mange tidshusholdninger det er, men syv tidshusholdninger er det mest «normale» (Aurebekk forkynte seks husholdninger)
- En tidshusholdning er ikke nødvendigvis strengt kronologisk avgrenset.
- Antall husholdninger er ikke det viktigste, men at det finnes forskjellige husholdninger.

De forskjellige tidshusholdninger

- Iht. klassisk dispensajonalisme følger alle tidshusholdningene et bestemt mønster:
- 1. En test/prøve blir gitt til mennesket
- 2. Mennesket består ikke testen/prøven
- 3. Gud fører dom over mennesket
- Ut ifra disse kriteriene kommer man som regel frem til 6-8 husholdninger (men det finnes de som holder til 4 husholdninger)

De Syv Tidshusholdninger

- Iht. C.I. Scofield er det syv kronologiske tidshusholdninger:
- 1. Uskyldighets-husholdningen (fra skapelsen til fallet)
- 2. Samvittighets-husholdningen (fra fallet til vannflommen)
- 3. Myndighets-husholdningen (fra vannflommen til språkforvirringen i Babel)
- 4. Løfte-husholdningen (fra Abram til trelldom i Egypt)
- 5. Lov-husholdningen (fra trelldom i Egypt til det Babylonske fangenskapet, men også frem til korsfestelsen av Kristus)
- 6. Nåde-husholdningen (fra Jesu oppstandelse til Jesu gjenkomst)
- 7. Kristi personlige herredømme-husholdningen (fra Jesu gjenkomst til dommedag)

Kjennetegn ved Dispensjonalisme

- Også kalt «tofolkslære». Menigheten er IKKE lik Israel.
- De profetiske løftene om et gjenopprettet jordlig rike som ble gitt til Israel i GT vil bli oppfylt i tusenårsriket.
- Noapakten, Abrahampakten, Sinaipakten, den prestlige pakten, Davidpakten og den nye pakt er IKKE den samme pakten → Innhold i hver pakt vil bli oppfylt (Merk: «Den nye pakt» erstatter Sinaipakten).
- Tradisjonelt sett er pre-millennialisme, pre-tribulasjon, og et bokstavelig tusenårsrike det rådende endetidssynet.
- En forstår det Nye Testamentet i lys av det Gamle Testamentet – NB! Dette er kanskje det viktigste skillet mellom Dispensjonalisme og Paktsteologi!!!!

Dispensasjonisme

- Michael Vlach definerer dispensasjonismen på følgende måte: “Dispensationalism is a system of theology primarily concerned with the doctrines of ecclesiology [menighetslære] and eschatology [endetidslære] that emphasizes the historical-grammatical meaning of Old Testament prophetic passages and covenants, a distinction between Israel and the church, and a future salvation and restoration of the nation Israel in a future earthly kingdom.”
- Ifølge definisjonen er nøkkelforutsetningene:
 - 1) Historisk-grammatisk tolkning av GT profeti (mer om dette seinere)
 - 2) Skille mellom Israel og menigheten
 - 3) Tro på fremtidig frelse og gjenopprettelse for Israel i tusenårsriket.

Hvordan forstå de forskjellige dispensasjonene? Hva er ulikt?

- Forskjellige praktiske krav til livsførsel.
- Forskjellig menneskelig autoritet
- Forskjellig grad av frelsesåpenbaring
- Forskjellig grad av «direkte inngrep» fra Gud (dvs. forskjellig grad av direkte åpenbaringer, og tegn og mirakler)

Hvordan forstå de forskjellige dispensasjonene? Hva er likt?

- Frelse er alltid basert på personlig tro på en nådig Gud som vil bringe en stedfortreder.
- Mennesket alltid skapt i Guds bilde, og er av naturen derfor bundet av «naturlige» bud som er skrevet i samvittigheten
- Mennesket lever alltid i relasjon til Gud, og må til enhver tid forhold seg til han.
- Alle troende (både Jøde og Greker) har den samme endelige destinasjonen, hvor de alle skal tilbe Gud og ære Han i evighet.

«Styrker» med Dispensjonalisme

- En tar på alvor at Gud har handlet til dels forskjellig med menneskeættens gjennom historien uten at frelsesgrunnlaget har variert.
- Guds løfter blir tatt «på alvor» - Veldig viktig ift. hvordan vi stoler på Guds løfter til oss i dag
- En anvender Historisk-Grammatisk tolkningsprinsipp på hele Bibelen (inkludert profetier) – en søker å forstå den originale meningen til profetiene, og ta meningen på alvor.
- Dispensjonalister har historisk sett vært «Bibelfolk». Forskjellige Bibelkonferanser i den vestlige verden har som regel hatt en dispensjonalistisk undertone. Det er noe med «systemet» som stimulerer til Bibellesning og -studie, sannsynligvis på grunn av at dispensjonalistisk teologi sier noe konkret om menneskeslektens fortid og fremtid.

«Svakheter» med Dispensjonalisme

- Til tider blitt antydnet at det har vært forskjellige frelsesveier gjennom tidene (dette har aldri vært forkynt fra «ledende hold»).
- Et usunt Israelssyn, og evangelisering til Jødefolket sett på som overflødig. For noen er skillet mellom Israel og menigheten blitt vel stort (vi er tross alt forent i Kristus)
- «Hyper-dispensjonalister» tror kun at enkelte ny-testamentlige brev er gjeldende (bindende) for kristne i dag (bergprekenen er for eksempel ikke for de Kristne hevdes det) - Henger sammen med syn på Guds Rike.
- Har til tider «låst fast» systemet i f.eks. 7 tidshusholdninger på en slik måte at en ikke evner å gi «objektive» tolkninger av Bibelvers.
- Har til tider brukt allegoriske tolkninger på Bibeltekster for å «tilpasse» tolkningene av Bibelvers.

Tolkningslære - Hermeneutikk

- Alle Bibellesere og –studenter har en måte å tolke Bibelen på når de leser den.
- Ikke mange har et bevisst forhold til hvilke prinsipp en burde bruke for å tolke forskjellige avsnitt i Bibelen – Eks. hvordan forstå budene i Moseloven.
- Det finnes i hvert fall 3 hovedkategorier av tolkningsprinsipp som «benyttes»:
 1. Historisk – Kritisk Hermeneutikk
 - 2. Historisk – Grammatisk Hermeneutikk**
 3. Allegorisk Hermeneutikk

Historisk - Kritisk Hermeneutikk

- Historisk-Kritisk hermeneutikk – Popularisert på 1700 og 1800 tallet, og er ledende tolkningslære på majoriteten av teologiske fakultet verden over i dag.
- Søker å forstå den verden som Bibelteksten ble skrevet i, for å rekonstruere «den sanne teksten» og «den sanne meningen».
- Skriftens autoritet er undergravd, fordi en ikke tror at Bibelens tekst er inspirert.

Historisk - Grammatisk Hermeneutikk

- Historisk-Grammatisk hermeneutikk – En forstår Bibelen bokstavelig og i den sammenheng den ble skrevet. Den faktiske grunnteksten er inspirert!
- Forutsetning at en kan vite noe om verdenshistorien.
- Grammatisk forståelse er den andre «søylen» tolkningslæren står på.
- *Hva de skrev* (grammatikken) og *situasjonen de skrev det i* (historien) er det essensielle.
- En forsøker å forstå hvordan originalmottakeren av en bok ville forstått det Bibelske budskapet.
- Det er kun èn sann tolkning av en profeti eller en tekst.

Allegorisk hermeneutikk

- Allegorisk hermeneutikk – Inspirert av platonisk virkelighetsforståelse
- Enhver Bibeltekst har flere lag med mening. Den opplagte meningen (den bokstavelige meningen) er kun første «lag» med mening. Det finnes flere dypere lag, med mer åndelig innhold.
- Det finnes følgelig mange sanne tolkninger av samme tekst.
- Kjentetegnes av at en ofte ser «skjulte» bilder og henvisninger til ny-testamentlige sannheter i tekster fra det Gamle Testamentet
- Eks: En får «alle avsnitt til å handle om Kristus»
- Meget populær tolkningsmåte i kristen-Norge (også blant norske dispensasjonalister)

Hermeneutikkens rolle i å forstå Paktsteologi og Dispensasjonisme

- Historisk sett har begge leirer holdt til en Historisk-Grammatisk hermeneutikk.
- MEN... når det kommer til profetier i det Gamle Testamentet, har paktsteologer tradisjonelt sett forsøkt å tolke profetiene med ny-testamentlige briller på.
- Meget forenklet kan en si at paktsteologer *tolker* det Gamle Testamentet i lys av det Nye Testamentet. Dispensjonalister *forstår* NT i lys av GT!

Hvordan forstå testamentene i lys av hverandre?

Hvordan forstå testamentene i lys av hverandre?

- Svaret på dette spørsmålet vil være avgjørende for ditt syn på Bibelhistorien?
- Dersom en kan tolke det Gamle Testamentet i lys av det Nye Testamentet, så kan en argumentere for at løftene gitt til Israel i det Gamle Testamentet kan bli oppfylt gjennom Menigheten som blir kalt «det sanne Israel» i det Nye Testamentet.
- En slik tolkning er UMULIG (dersom en anvender Historisk-Grammatisk tolkningsprinsipp) om en leser det Gamle Testamentet uten å bruke nytestamentlige «briller»

Et «test-case» – Heb 8:6-13

- Heb 8:6-13 siterer Jer 31:31-34 som inneholder løftet til Israel om «den nye pakt»
- Hebreerbrevet er skrevet til en forsamling av kristne (hvorav riktignok mange sannsynligvis var jøder), og i Heb 8:6-13 sier forfatteren at løftet i Jer 31:31-34 har en direkte anvendelse for menigheten (som består av jøder og grekere).
- Spørsmål: Betyr dette at løftet gitt i Jer 31:31-34 egentlig er et løfte til menigheten?

Et «test-case» – Heb 8:6-13

- En pakteologs svar: Ja, forfatteren av Hebreerbrevet, som var inspirert av Den Hellige Ånd, åpenbarer den rette tolkningen av Jer 31:31-34, og det følger at løftene gitt til Israel har blitt overført til Menigheten.
- En dispensasjonalists svar: Nei, løftet i Jer 31:31-34 er først og fremst gitt til Israel (det er Israel som blir adressert), og en oppfyllelse av løftet må derfor skje for nasjonen Israel.
- Oppfølgingsspørsmål til dispensasjonalisten: Hvorfor anvender da Heb 8:6-13 løftet om den nye pakt på Menigheten?

Et «test-case» – Heb 8:6-13

- En dispensasjonalists svar: Fordi Gud inkluderte en åndelig velsignelse til menigheten gjennom den nye pakt. At Gud inkluderte menigheten i deler av løftet om den nye pakt, betyr IKKE at han ekskluderte Israel som løftet originalt ble gitt til. Det er ikke enten/eller, men både/og 😊
- En utvidelse av et paktsløfte (f.eks. at menigheten blir inkludert i noen av velsignelsene i Den Nye Pakt) betyr ikke kansellering av det originale løftet som eksplisitt ble gitt til Israel.
- Ny åpenbaring (Heb 8) resulterer ikke i omtolkning av eldre åpenbaring.

Amos 9:11-15

- «På den dag vil jeg reise opp Davids falne hytte... Jeg vil bygge den opp igjen som i gamle dager... jeg vil gjøre ende på mitt folk Israels fangenskap. De skal bygge opp igjen de ødelagte byene og bo der og plante vingårder og drikke deres vin, og de skal dyrke opp hager og ete deres frukt...»
- Hva er Davids falne hytte?
- R. Reed Lessing (paktsteologi) forstår dette som en profeti om inkarnasjonen og Jesu død på korset, hvor Jesus, som er «det nye tempelet» (ref. Joh 2:21) har blitt reist opp. Menigheten er «folket som skal bli velsignet» iht. Amos 9:11-15.
- Tolkningsspørsmål: Er dette en mulig tolkning for Amos' tilhørere?

Amos 9:11-15

-
- En dispensasjonalists svar: NEI!!
 - Amos var en profet som virket ca. 750 år før kristus i Nord-riket (Israel)
 - Amos` bok er full av domsord, primært mot Nord-riket, men også til dels mot Sør-riket (Juda)
 - Løfte i Amos 9:11-15 (bokens 5 siste vers) er et løfte om at Gud, tross sin forestående dom over Israel, igjen skal velsigne Israel og gjenreise nasjonen.
 - Å si at løftet utelukkende gjelder Menigheten er å forkaste den originale meningen i avsnittet.

Hvorfor har dette noe å si?

- Hvordan kan vi stole på at Gud vil oppfylle sine løfter til oss, dersom han ikke oppfyller sine løfter til Israel?
- Hvis Menigheten og Israel (det sanne Israel) er det samme folket, hvordan skal vi forstå Moseloven og dens anvendelse i dag?
 - Skal vi fremdeles gi tiende?
 - Skal vi fremdeles holde sabbaten hellig?
 - Skal vi fremdeles steine vranglærere? Noen av reformerne resonnererte slik...
- Hvis dåp er den nye omskjærelsen, så burde vi i vel gjerne døpe barn (i hvert fall guttebarn...???)?

Hvorfor har dette noe å si?

- Kan vi be Fader Vår, eller er det utelukkende en Jødisk bønn for en annen dispensasjon?
- Skal vi følge budene i bergprekenen (Matt 5-7) eller er det kun «grunnloven i tusenårsriket», og dermed tilhørende en annen dispensasjon?
- Skal vi drive evangelisering for Jøder (Gud skal jo frelse de til slutt uansett...)?
- Bør vi forvente samme grad av tegn og mirakler i dag som de opplevde på Jesu og apostlenes tid?

Hva trodde disiplene? - Apgj 1:6-8

- Apostlene trodde ikke at det «var slutt» for Israel da Jesus ble forkastet som Messias (ref Apgj 1:6-8)
- Peter henviser til Davidpakten i sin store tale til jødene på Pinsedag (Apgj 2:29-39)
- Lukasevangeliet inneholder sterkt fokus på oppfyllelse av paktene (for eksempel i «Marias lovsang» i Lukas 1:46-55).
- Paulus forkynte klart om et fremtidig håp for nasjonen Israel (Rom 9-11 (les spesielt Rom 11:1 +11-12))

Spørsmål eller Kommentarer?
